

sum malum vindicare non differat. Quod si corrigere hoc nequiverit, aut concilium appellat, aut Regis hoc auditibus nuntiet. Mulieres vero, quæ illis fuerint prædictis immunditiis implicatae, centenis flagellis a iudicibus verberentur, et commiscendi se illis aditus omnino negetur, servata ab Episcopis etiam super hoc scelere in utroque sexu patrum sententia, quæ canonum decretis

agnoscitur ordinata. In ulciscendis autem talibus sceleribus non passim damus accusandi vel puniendi licentiam, nisi aut manifestis indicis patuerit scelus, aut legitime fuerit id ipsum malum adcusatum, atque convictum, quatenus nulla videamur intentione vel ordine patrum transgredi præcepta sanctorum, aut obviare sacris regulis antiquorum.

V. TITVLVS DE INCESTIS, ET APOSTATIS, ATQVE MASCVLORVM CONCVBITORIBVS.

- I. *De coniugiis et adulteriis incestivis.*
- II. *Item de coniugiis et adulteriis incestivis, seu virginibus sacris, ac viduis et poenitentibus laicali veste, vel coitu sordidatis.*
- III. *De viris et mulieribus tonsuram et vestem prævaricantibus*

- IV. *De speciali viduarum fraudulentia compescenda.*
- V. *De masculorum stupris.*
- VI. *De sodomitis, qua debeant ultiōnis sententia percuti.*
- VII. *De violentibus paternum atque fraternum thorum.*

I. Flavius Cintasvintus Rex³.

De coniugiis et adulteriis incestivis.

Nullus præsumat de genere patris vel matris, avi quoque, vel avia, seu parentum uxoris⁴ fratris etiam disponsatam, aut viduam, vel propinquorum suorum relictam sibi in matrimonio copulare, vel adulterio polluere. Ita ut usque ad sextum generis gradum nulli liceat sanguinis propinquitatem libidinose foedare, vel coniugio adiptere, exceptis illis personis, quas per ordinationem⁵ atque consensum Principum ante hanc legem constitut⁶ adeptas fuisse coniugium, quæ nequaquam per legis huius edictum teneri poterunt⁷ ad reatum. Similiter⁸ et de mulieribus ordo servandus est. Qui vero contra hanc constitutionem præsumperint facere, iudex eos non differat separare, ut a tam nefanda pollutione divisi iuxta qualitatem sexus in monasteriis diligentur, illic iugiter permansuri. Quid vero de eorum facultatibus observari conveniat, subterius correptæ⁹ legis sententia manifestat.

II. Flavius Recesvintus Rex¹.

Item de coniugiis et adulteriis incestivis, seu virginibus sacris, ac viduis, et poenitentibus laicali veste, vel coitu sordidatis.

Vniversis provinciis¹¹, domino ordinante, ad

¹ Legion. Toled. got. y Lind. vestem religionis.

² Legion. concubitoribus.

³ Card. y Lind. Rcds. R.

⁴ Card. y Legion. uxorem.

⁵ Emilian. per inordinationem.

⁶ Card. Legion. y Lind. constat.

⁷ Toled. got. potuerunt.

regni nostri ditionem pertinentibus, noxia præteriorum operum pravitas fecit futuris temporibus legem ponere, et vitiosis facinoribus licentius inolitus¹² terminum iustitiae obviare. Audetur denique a multis contra divinae legis monita vel contra honestos vita communis mores, devotas Deo virgines, et continentiam viduitatis cum benedictione sacerdotis iuxta morem canonum profientes, seu adfinitatis consanguinitate¹³ coniunctas feminas, aut violenter, aut per consensum sibi coniuges sumere, et Deo dicatam castitatem, vel reverendam generis copulationem inconcessæ libidinis immunditia sordidare. Quæ temeritas, dum vel a viris, vel feminis eiusdem professionis admittitur, et castis abhorret moribus, et fidem veram impugnat. Zelamus enim pro veritate zelo Dei, atque Ecclesiam sanctam catholicam his fidei nostræ commonemus decreta, ut deinceps sicut et canones ecclesiastici prohibent, nullus Deo devotam virginem, nullus sub religionis habitu consistente, sive viduitatis continentiam profitentem, seu agentem poenitentiam, vel sui proximam generis, aut eam de cuius admixtione incestivæ notam possit subire infamia, non licito connubio aut vi, aut consensu accipiat coniugem: quia nec verum poterit esse coniugium, quod a meliori proposito deducitur ad deterius, et sub falsi nominis copula, incestiva pollutio et fornicationis immunditia perpetratur. Hoc vero nefas si agere amodo provinciarum nostrarum cuiuslibet gentis homines sexus utriusque tentaverint, insisten-

⁸ Toled. got. Legion. y Lind. Similis.

⁹ Card. y Lind. correcta.

¹⁰ Emilian. Flavius Recaredus Rex. Legion. Fls. Recesvintus Rex. Antiqua. Lind. Rchds.

¹¹ Card. provinciis nostris.

¹² Card. inlicitis.

¹³ Lind. affinitate consanguinitatis.

es¹ a sacerdote vel iudice, etiam si nullus accuset, omnimodis separati exilio perpetuo religentur. Nec aliqua in defensionem sui² longitudine temporis excusentur: eorum vero bona, qui hæc talia gesserint, et pro talibus culpis damnatio legis huius excepterint, si eis de priori coniugio filii defuerint, ipsorum filiis absque infamia nota omnino proficiant. Quia licet sint scelerate concepti, sunt tamen unda sacri baptismatis expiati. Quod si filii forte defuerint, illi ad capiendam hæreditatem succendant, quibus priscarum legum sanctio legitimam successionem indulget. Similis quoque de religiosis forma servabitur³, quibus numero canonum sententia prohibetur. Illis tantum feminis ab hac sententia segregatis, quæ violentiam coniunctionis indebitæ sine præcedenti, vel sequenti⁴ consensione pertulerint. Sacerdotes vero vel indices, si talia cognoscentes ulcisci fortasse distulerint, quinas auri libras fisco cogantur exsolvere. Quod si forte id redarguere voluerint, nec potuerint, Regis hoc auditibus insinuare procurent: ut quod eorum non potuit vindicare sententia, principalis damnet omnino censura.

III. Flavius Cintasvintus Rex⁵.

De viris, et mulieribus tonsuram, et vestem religionis prævaricantibus.

Apostaticæ calamitatis opprobrium ex hoc merito funditus stirpari compellimur, ex quo Deum nobis propitium⁶ fore confidimus. Si⁷ enim cum minima peccata corrigitur, pietatem eius fauictricem nobis efficiunt, quanto magis si scelus in divinitatem commissum severissima censuræ falce recidimus? Ideoque hac in perpetuum valitura⁸ lege sancimus, ut quicumque religiosi habitum per honorabile tonsuræ signaculum⁹, aut tempore poenitentia petendo suscepint, aut non fraudulentia, sed pia parentum oblatione meruerint, aut propria voluntatis devotione tenuerint, et ad laicalem conversationem postmodum apostatizando redierint; iuxta sententiam canonum ad eumdem religionis ordinem, quolibet prosequente, reducantur inviti, atque infamia nota respersi, et in monasteriis perenniter religati¹⁰, districtiori macerentur poenitentia corrigendi. Illis tantum supplicio severitatis huius indulto, quos aut alienæ fraudis coagit impulsio, aut ad or-

¹ Lind. insidente sacerdote.

² Emilian. Toled. got. y Lind. afñaden: quoque vi-

xerint.

³ Legion. servetur.

⁴ Toled. got. vel subseciente.

⁵ Legion. Antiqua.

⁶ Toled. got. propitium confidimus.

⁷ Toled. got. Si enim dum hominum peccata.

⁸ Emilian. Legion. Toled. got. y Card. mansura.

⁹ Card. y Lind. signum.

¹⁰ Legion. religatione districti.

dinis omissi regressum voluntatis propriæ reduxerit votum: si tamen nec vir secundam¹¹ uxorem, nec mulier maritum alterum habuisse¹² detegitur¹³. Illos etiam ab hac sententia immunes efficiunt, qui sic invalescente langore, ad poenitentia vel tonsuræ pervenerint ordinem, ut id se nec accepisse tunc noverint, nec petisse meminerint. Prævaricantium vero bona eorum filii, aut propinquis hac discretione pertineant, ut vir habens uxorem, si filios etiam ex eadem habuerit, et donatum aliquid ab ipsa perceperit, si suppressis est uxor, ita possideat ut post suum obitum communibus filiis possidendum relinquat. Certe si aut ipsa discesserit, aut communes filii desunt, proprietatem prævaricatoris viri propinquus eius hæredes incunctanter obtineant. Nam quod ab uxore quolibet tempore donatum fortasse perceperat¹⁴, propinquus uxoris hæredibus absque dubitatione proficiat. Hæc etiam de feminis omnino servabitur forma, ut poenitens virgo vel vidua, si ueste laicali¹⁵ deposita, sæcularia denuo sumpserint indumenta, aut inierint fortasse coniugia; similis eas et in amissione rerum, iuxta superiorem de viris taxatum ordinem, censura redarguat, et districtio- nis poena percellat: ita videlicet ut proprietatem feminæ eius filii, aut hæredes habeant. Donationem autem a viro perceptam propinquus mariti, a quo conscripta donatio cognoscitur¹⁶, deberi sibi cognoscant. Et quoniam apostatizandi præcipitatio fraude potius mulierum sæpius perpetratur, id etiam oportuit præsenti lege censendum, ut quidquid a viro seu ante nuptias, sive post nuptias in nomine sponsæ vel uxoris titulo fuerit dotali conscriptum, non mulieris hæredes, sed hæredes eius, qui dotem conscripsit, sibimet per omnia noverint vindicandum. Personis vero talibus accusandi, vel testificandi, atque aliena negotia prosequendi licentiam penitus abnegamus; quia non poterunt in negotiis sæcularibus fideles existere, qui devotionem sanctam ausu comprobantur sacrilego temerasse.

IV. Flavius Egica Rex¹⁷.

De speciali viduarum fraudulentia compescenda.

Solet quarumdam infelicium viduarum astutia fraudem devotioni admiscere, et permixta ves-

¹¹ Card. y Toled. got. si tamen nec vir post hoc uxorem duxerit, nec mulier maritum accepit.

¹² Legion. accepisse detegatur.

¹³ Toled. got. detegitur. Prævaricantium vero bona.

¹⁴ Legion. receperit.

¹⁵ Emilian. ueste religionis. Card. ueste sanctimoniali. Lind. ueste religiosa.

¹⁶ Toled. got. y Legion. noscitur. Card. dinoscitur defendere, vel deberi sibi cognoscant.

¹⁷ Legion. Antiqua. Card. Fls. Egiga. Antiqua. En es. Emilianense fulta esta ley.

tum simultate ¹ transgressionis sibi quum voluerint aditum reservare ². Agunt enim tempore luctus sui, ut religiosa ³ veste forte se induant, et postea transgressionis meditantes insaniam, replicatos ⁴ abintus clavis suis tunicis induant, quos induisse subtili ⁵ fraudum argumentatione contendant. Sique per hoc visum intuentium fallunt ⁶, quia aliud in eis publice videre non possunt, quam quod foris patula omnibus cognitione monstratur. Quapropter ut omnis de cætero simultatis ⁷ amputetur occasio, id tenendum præsentis legis sanctione decernimus, ut abinceps quæcumque vidua isto se fraudum arguento excusare voluerit, ut abintus aliud replicet, aliudque ostendat in superficie tunicae, hoc illi religionis deputetur in signo ⁸, quo ⁹ ex transgressionis delictis admissa vel adnisa est arguento. Quia non quod illa ad transgressionem sibi usurpat, sed quod intuentum fides clamat, haec certa, haec vera religionis ¹⁰ adprobanda sunt signa. Iam vero vidua, quæ deinceps tali se voluerit obiectione defendere, vel excusatione celare, non solum quia ¹¹ precissæ vocis ¹² damna huius sustinebit iacturam, sed et transgressionis omnimode in ¹³ se nexibus ligata ¹⁴, constituta canonum, et regum non effugiet damna.

V. Flavius Cintasvintus Rex ¹⁵.De masculorum stupris ¹⁶.

Non relinquendum est scelus inultum, quod detestatum ¹⁷ semper, et execrabilis morum probitate ¹⁸ censetur. Masculorum ergo concubitorum, vel qui talia consentientes pertulerint, ista sunt legis huius sententia ferendi: ut ubi ¹⁹ scilicet mox tale nefas admissum iudex evidenter investigaverit, utrosque continuo castrare procuraret, et tradens eos Pontifici territorii huius, ubi id perpetrari contigerit, sequestratim ardue mancipentur detrusioni, vel inviti saltim luituri commissa, qui voluntarie perpetrassæ noscuntur inlicita. Hoc interim horrendum dedecus si infrens quisque vel patiens non voluntarius, sed invitus explesse ²⁰ dinoscitur, tunc a reatu po-

¹ Card. y Toled. got. simulata.² Lind. resarere.³ Toled. got. religiosam vestem fortasse induant.⁴ Legion. y Lind. replicatos abintus clavis suis tunicis insuant. Card. .... clavis suis tunicis insuant. Toled. got. replicantes abintus clavis suis tunicis insuant.⁵ Card. y Toled. got. sub tali .... contemnunt.⁶ Card. y Lind. fallunt oculos.⁷ Card. simulationis. Toled. got. simulatis.⁸ Legion. insignio.⁹ Lind. quod.¹⁰ Legion. religionis tunicae.¹¹ Lind. quasi præcisæ vocis huius sustinebit.¹² Toled. got. vocis huius.¹³ Card. Toled. got. y Lind. omnimoda nexibus inligata.¹⁴ Legion. implicata.¹⁵ Legion. añade: Antiqua. En el Emilianense es IV. esta ley.¹⁶ Legion. De masculorum concubitoribus.

terit immunis haberi, si nefandi huius sceleris ipse detector extiterit; ille proculdubio tenendus ad poenam, quem in hanc sponte devolutum constat insaniam. Habentes autem uxores, qui de consensu talia gesserint ²¹, facultatem eorum filii, aut hæredes legitimi poterint ²² obtinere. Nam coniugi, sua tantum dote percepta, suarumque rerum integritate retenta, nubendi cui voluerit, indubitate manebit et absoluta licentia.

VI. ²³ Fls. Egiga Rex ²⁴.

De sodomitæ, qua debeant ultiæ sententia percuti.

Orthodoxæ fidei ratione compellimus ²⁵ regalem ²⁶ censuram in honestis exhibere moribus, et continentia fræno restringere carnis lapsu ²⁷ implicatos. Nam tunc potius genti ac patriæ nostræ clementi pietate consulimus, cum et pravorum funditus scelera extirpare curamus, et in malefactis vitiorum terminum ponimus. Illud sane facinus detestanda libidinis abrogare contendimus, qua masculi masculos inlicita stupri actione, et immundis sordibus maculare non metunt; tantique se flagitiæ coquinatioibus polluunt, quanto ea, et divinis adversa cultibus, et contraria castitati conspicimus ²⁸. At vero licet huiusmodi lapsus et sacræ scripturæ auctoritas, et mundanæ sanctionis prohibeat omnino censura, novellæ tamen legis necesse est abrogari sententia; ne dum emendatio opportuna differtur, peioribus crescere vitiis dinoscatur. Et ideo ²⁹ huius legis edicto decernimus, ut quicumque amodo vel deinceps, seu de religiosis, sive ex laicis cuiuslibet artis aut generis homo præscripto fuerit scelere quibuscumque indicis manifeste detectus, mox iubente principe, vel quolibet iudice insistente, non solum castrationem virium ³⁰ perferat, sed insuper illam in se iacturam excipiat ultiæ, quam pro his causis nuper, in anno videlicet tertio regni nostri, sacerdotalis decreti promulgata sententia evidenti prescriptione ³¹ deponit.

¹⁷ Legion. y Lind. detestandum.¹⁸ Lind. pravitate.¹⁹ Toled. got. y Legion. ut scilicet.²⁰ Lind. explorare.²¹ Toled. got. gesserunt.²² Legion. y Lind. poterunt.²³ Esta ley falta en el Vigilano. En el Toledano gótico, de donde se ha tomado, y en el Legionense es la VI.²⁴ Legion. Fls. Rcdus. Rex. Antiqua.²⁵ Toled. got. y Legion. compellitur regalis censura honestis exhiberi moribus.²⁶ Lind. legalem.²⁷ Legion. y Lind. lapsibus.²⁸ Toled. got. conspicunt.²⁹ Toled. got. et.³⁰ Emilian. virilium.³¹ Toled. got. præscriptione. Legion. descriptione permisit. Lind. descriptione deponit.VII. Flavius Cintasvintus Rex ¹.

De violentibus paternum atque fraternalium thororum.

Superiori quidem lege de propinquorum incestu quid debeat observari, decretum est. Tamen quia non minoris constat ² sceleris paternum thorum, sive fraternalium commaculari, constituentes adiicimus, ut concubinam patris sui, vel

fratris, aut etiam quam scierit patrem suum, aut fratrem vel semel adulterasse, seu sit libera sive ancilla, nullus umquam propinquorum adulterare præsumat: neque pater adulteratam a filio stupri foeditate aliquatenus polluat. Quod si talia quisque sciens facere fortasse præsumperit, facultatem eius, si filios legitimos non habuerit, hæredes quos successio expectat, obtineant. Ipse vero sub poenitentia religatus, perennis existi damnationem excipiat.

VI. TITVLVS DE DIVORTIIS NVPTIARVM,
ET DISCIDIO SPONSORVM.

I. Si mulier viri sui iuste, vel iniuste divortium patiatur.

II. Ne inter coniuges divortium fiat.
III. Ne inter sponsos discidium fiat.

I. ³ Si mulier viri sui iuste, vel iniuste divortium patiatur.

Mulierem ingenuam a viro suo repudiatam nullus sibi ⁴ in coniugium adsociare præsumat ⁵, nisi aut scripturis ⁶, aut coram testibus divortium inter eos factum fuisse evidenter agnoscat. Quod si aliter facere quisque præsumperit, mox ut comes civitatis, vel vicarius, aut territorii iudex tale nefas commissum agnoverit, si nobiles fuerint fortasse personæ, quos iudex distingere aut separare non possit, nostris id auditibus confestim publicare non differat, ut severitatem legis, quam meætentur, excipiant. Nam si minoris loci personæ sunt, iudex eos continuo separare nequaque moretur. Ita ut tam mulier, quæ ⁷ se alteri extra ⁸ voluntatem mariti prioris in coniugium copulavit, quam etiam ille qui eam sibi adsunere uxorem præsumpsit, in potestate tradantur anterioris mariti, ut quod de his facere voluerit, sui sit incunctanter arbitrii. Si tamen causa inter priorem maritum et uxorem adhuc inaudita manere constiterit, aut si idem maritus alteri se mulieri ⁹ in matrimonium coniunxit; certe si maritus uxorem iniuste reliquerit, et donationem dotis amittat, quam ei contulerat, eidem mulieri proculdubio profuturam, et de rebus eiusdem mulieris nihil se habiturum esse cognoscat. Sed quidquid etiam de facultate mulieris, vel alienasse vel fraudasse dinoscitur, ad integrum, distingente iudice, mulieri restituat. Quod si mulier sub metu viri consists, quocumque arguento persuasa vel decepta, aliquam de suis

rebus nomine illius viri, qui eam relinquit, scripturam conscriperit, huiusmodi scriptura nullam omnimodo firmitatem habebit, sed universa, quæ per eandem scripturam mulier dederat, iuri suo perenniter vindicabit.

II. Flavius Cintasvintus Rex ¹⁰.

Ne inter coniuges divortium fiat.

Si alienam coniugem violare, res sine crimine non est, quanto magis illam contemnere, quam sponte sua unusquisque possidendam sortitus est? Quia ergo plerosque tam præcipites habet, vel rerum ambitio, vel effrenata libido, ut quædam ¹¹ fraude, coniugibus suis spretis, alias videantur uxores adipetere, constitutionis huius est perenniter forma servanda, ut nullus virorum, excepta manifesta ¹² fornicationis causa, uxorem suam aliquando relinquat, et neque per testem, neque per scripturam, seu sub quoconque arguento facere divortium inter se et siam coniugem audeat. Sed si adulteram maritus dixerit fortasse redarguendam, iuxta legem aliam, eius publice scelere comprobato, a iudice sibi traditam, faciendo de ea quod voluerit, sit illi potestas ¹³. Certe si conversionis ad Deum ¹⁴ voluntas extiterit, communem ad ¹⁵ consensem viri scilicet et mulieris sacerdos evidenter agnoscat, ut nulla postmodum cuiilibet eorum ad coniugalem aliam copulam revertendi excusatio intercedat. Quod si aliter quisque uxorem suam spernens,

⁹ Toled. got. y Lind. in matrimonio non coniungitur.

¹⁰ Lind. añade: Nov. emd.

¹¹ Card. y Toled. got. quidam.

¹² Legion. excepta fornicationis causa.

¹³ Legion. potestas, et nulla postmodum.

¹⁴ Toled. got. ad eum. Lind. ad dominum.

¹⁵ Emilian. Card. y Toled. got. adsensem.

quacumque calliditate scripturam ab ea sibi, suisque voluntatibus profuturam exegerit, non solum tale vinculum, quandoque repertum, nihil omnino firmitatis habebit; sed eadem mulier tam facultatem suam, quam dotem¹ etiam, quam prædictum est ab ipso viro acceptam, sibi in omnibus vindicabit. Et si quid aliud facultatis eiusdem pessimi viri fuerit, cunctis eorum filiis ad integrum pertinebit. Quod si aut communes filii, aut eiusdem viri ex præcedenti coniugio non fuerint, universam viri facultatem mulier, quæ per nequitiam illius a coniugio resoluta est, incunctanter poterit obtinere, et hanc² causationem, si mulierem constiterit fortasse defunctam, eius filii in cuiuscumque voluerint proponendi iudicio licentiam habituri sunt, ut reperto tali crimine, vir utique huius sceleris istius legis multetur sententia. Et omnibus filiis, seu ex eodem pari coniugio, sive ex præcedenti ipsius viri, ut diximus, procreatis, æqualiter facultas eius obtinenda patescat. Certe si nec communes filii, nec ex priori ipsius viri coniugio geniti supprestes³ extiterint, et ea forsitan mulier, quæ relicta est, ex priori digno coniugio filios videatur habere; ipsis proculdubio licitum erit maternam vocem adserere, ut eorum instantia quum fuerit, iuxta præsentem legem, scelerati persona damnata, facultatem eius indubitanter obtineant. Iam vero prædictarum personarum, vel viri vel mulieris, secundum præfatum ordinem, si filii deesse nesciuntur, contemptæ mulieris hæreditatem, tunc recte propinquis eius capiendi licitum erit, si despectum propinquæ⁴ vindicaturi spernentis viri præsumptionem legaliter condemnandam institerint. Maritus autem, qui vel divortii, vel securitatis a coniuge scripturam quamlibet exegerit, seu fortasse non exigens, contempta tamen uxore, aliam sibi uxorem adsumpserit⁵, ducentis publice verberibus flagellatus, ac turpiter decalvatione foedatus, aut perpetuo condemnetur exilio, aut si donare illum cucumque⁶ principis potestas elegerit, in suo consistat arbitrio. Sed et mulier, quæ sciens, aut occasione qualibet agnoscens, virum habere supprestem uxorem, eius vanitatem consenserit, aut ipsi se in coniugium copulet⁷, illi protinus mulieri tradenda est, quæ contempta ab eodem marito, quem illa sortita est, esse dinoscitur; ita ut, vita tantum concessa, faciendo de ea quod voluerit, sit illi libertas. Certe si post mulieris obitum, filiorum eius assertione tale nefas fuerit comprobatum, aut si filii desunt, a propinquis hæredibus extiterit hu-

¹ Emilian. Legion. Card. Toled. got. y Lind. dotem ab ipso viro.

² Card. y Lind. et hanc causationem vel accusationem. Toled. got. et in hanc accusationem.

³ Lind. superstites.

⁴ Toled. got. propinquæ mulieris.

⁵ Toled. got. induxit.

⁶ Toled. got. cuiuscumque.

⁷ Card. in coniugium copulet, aut adulterio polluat.

⁸ Lind. ferat.

⁹ Card. divortium fieri, seu fortasse non intendens, contempnens tamen virum ad alterius viri coniugium, aut

ius rei negotium prosequuntum, ipsis similiter prævaricatrix mulier tradatur in potestatem, ut eodem iudicio, quo mulier contempta debuerat, de persona eius absque mortis interitu sententiam ferant⁸. Sane quia per mulieres etiam huius rei interdum fieri solet scandalum, ut favore regum vel iudicium viros proprios spernere videantur, ideo si quæcumque mulier, sive principis ope, aut quocumque ingenio, seu cuiuslibet auxilio intenderit inter se et virum suum divortium fieri⁹, vel ad alterius viri coniugium transire consenserit, in eiusdem legitimi viri sui cum omnibus rebus suis potestatem redacta, eadem quæ superiorius maritum poena constringit, vel quæ de rebus eorum¹⁰ est sententia constituta, scelerata mulieris damnetur temeritas. Similis quoque, et de viris forma servabitur, qui¹¹ uxorem alterius, vel sponsam sibi in coniugium sociare præsumpserit, ea tantum¹² conditione retenta, ut si mulieris maritus, masculorum concubitor adprobatur, aut eamdem suam uxorem, ea nolente, adulterandam cuicunque viro dedisse, vel permissee convincitur; quia tale nefas fieri nequam inter christianos oportet, nubendi mulieri alteri viro, si voluntas eius extiterit, nullatenus illicitum erit. Nam si in coniugio positis, uxore videlicet et marito, maritum fortasse constiterit iuste cuilibet servum addictum, si noluerit mulier manere¹³ illum in coniugali secum consortio, tandiu se noverit castæ vitæ fræno manere constrictam, nec nubendi alteri viro concedi sibi licentiam, donec eius maritus, de quo dictum est, debitam extremæ vitæ sortem exsolvat.

III. Flavius Recesvintus Rex¹⁴.

Ne inter sponsos discidium fiat.

Æquali placet transgressum damnatione multari, quod inlæsum æquali constabat¹⁵ dignitate manere. Igitur iuxta præsentem superiorem legem, et de viris et de mulieribus sponsatis, tam in personis, quam in rebus forma servanda est, qui post arrarum traditionem, aut factam secundum leges definitionis sponsonem coniugale fœdus contemnentes, alii se personis in coniugium copulaverint, seu sine pari consensu, aut ægritudinis fortasse manifesto periculo ad religionis propositum calliditate magis, quam devotione conversionis¹⁶ aspirare præsumpserint, superiori lege coercendi sunt in omnibus¹⁷.

adulterium transire &c.

¹⁰ Legion. eius.

¹¹ Card. qui scientes, aut occasione qualibet agnoscentes mulierem habere superstitem virum, uxorem alterius &c.

¹² Legion. tamen.

¹³ Lind. manere vel habere illum.

¹⁴ Toled. got. Flavius Cindasvindus. Lind. Fls. Chds. Rex.

¹⁵ Lind. præstabat.

¹⁶ Toled. got. conversionis.

¹⁷ Toled. got. astade: Finit liber III., incipit liber IV.

LIBER IV.

De origine naturali.

I. TITVLVS DE GRADIBVS.

I. *De primi gradus natura.*

II. *De secundi gradus adfinitate.*

III. *De tertii gradus parentela.*

IV. *De quarti gradus consanguinitate.*

V. *De quinti gradus origine.*

VI. *De sexti gradus extremitate.*

VII. *De personis septimi generis, quæ legibus non continentur¹.*

I. *De primi gradus natura.*

Primo gradu continentur superiori linea pater, mater: inferiori linea filius, filia, quibus nullæ aliæ personæ iunguntur.

II. *De secundi gradus adfinitate.*

Secundo gradu continentur superiori linea avus, avia: inferiori, nepos, neptis: transversa² frater et soror, quæ personæ duplicantur; avus enim³ et avia, tam ex patre, quam ex matre; nepos, neptis, tam ex filio, quam ex filia; frater et soror, tam ex patre, quam ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequentibus quoque gradibus similiter substantia⁴ earum, quæ in quocumque gradu consistunt, ipso ordine duplicantur. Et istæ personæ in secundo gradu ideo duplices appellantur, quia duo avi, et paternus et maternus, item duo genera nepotum sunt, sive ex filio, sive ex filia procreati. Frater, et soror ex transverso veniunt, id est, frater patris, aut frater matris, qui aut patruus, aut avunculus nominantur, qui et ipsi hoc ordine duplicantur.

III. Antiqua. ⁵ De tertii gradus parentela.

Tertio gradu veniunt supra proavus, proavia: infra pronepos, et proneptis: ex obliquo fratri, sororisque filius, filia: patruus, et amita, id est, patris frater, et soror: avunculus, et matertera, id est, matris frater, et soror.

IV. Antiqua. ⁶ De quarti gradus consanguinitate.

Quarto gradu veniunt supra abavus, abavia:

¹ Legion. y Lind. tenentur.

² Emilian. y Legion. ex transverso.

³ Legion. etiam.

⁴ Emilian. Toled. got. y Legion. pro substantia. Card. y Lind. per substantiam.

⁵ Toled. got. y Legion. sin nota.

⁶ Toled. got. y Legion. sin nota.

⁷ Lind. consobrinus et consobrina, y así siempre.

⁸ Lind. Hoc.

⁹ Todas las leyes que hay desde esta hasta la IX. inclusive del título siguiente faltan en el códice Legion.

infra abnepos, abneptis: ex obliquo fratri, et sororis nepos, neptis, frater patruelis, soror patruelis, id est, patrui filius, filiave: consubrini⁷ et consubrina, id est, avunculi et materteræ filius, filia: amitinus, amitina, id est, amitæ filius, filia: itemque consubrini, qui ex duabus sororibus nascuntur, quibus ad crescere patruus magnus, amita magna, id est, avi paterni frater et soror: avunculus magnus, materteræ magna, id est, aviae, tam paterna, quam materna frater et soror. Hic⁸ plus exponi opus non est, quam lectio ista declarat.

V. ⁹ Antiqua. ¹⁰ De quinti gradus origine.

Quinto gradu veniunt, supra quidem, atavus, atavia: infra adnepos, adneptis: ex obliquo fratri, et sororis pronepos, pronepptis: frater patruelis, sorores patruelis, amitini, amitinæ, consubrini, consubrina filius, filia: proprius subrinus¹¹, subrina, id est, patrui magni, amitæ¹² magna, avunculi magni, materteræ magna filius, filia. His ad crescere propatruus, proamita: hi sunt proavi paterni frater, et soror: proavunculus, promaterteræ: hi sunt proavia¹³ paternæ, maternæque frater et soror, proavique materni. Hæc¹⁴ species, nec aliis gradibus, quam scripta est, nec aliis vocabulis declarari potest.

VI. Antiqua. ¹⁵ De sexti gradus extremitate.

Sexto gradu veniunt supra, tritavus, tritavia: infra, trinepos, trineptis: ex obliquo fratri, et sorores patruelis, amitini, amitinæ, consubrini, consubrina, patrui magni, amitæ¹⁶ magna, avunc-

nense, por haberle arrancado algunas hojas.

¹⁰ Toled. got. sin nota.

¹¹ Lind. sobrinus, sobrina.

¹² Toled. got. amitina.

¹³ Card. Hi sunt proavi paterni frater et soror. Hæc species &c. Lind. Hi sunt proavi materni frater et soror.

¹⁴ Toled. got. Hæc est species, nec aliis gradibus, quam scripta est, &c.

¹⁵ Toled. got. sin nota.

¹⁶ Toled. got. amitina.